

מאי בינייהו, בין שני הטעמים?

ומבארנין: באופן דקא מדליק משרגא לשרגא. שאינו מדליק נר מנר על ידי קיסם, אלא מדליק שני נרות ישירות, האחד מהשני.

מאן דאמר שטעמו של רב הוא משום ביזוי מצוה, סבירא ליה דמשרגא לשרגא — מדליק, ואין בזה ביזוי מצוה.

מאן דאמר שטעמו של רב הוא משום שההדלקה נראית כמו אכחושי מצוה, סבירא ליה להדליק משרגא לשרגא נמי אסור, משום שגם מנר לנר נראה כאכחושי מצוה.

כב-ב **מתיב רב אויא** מהא דשנינו: [סלע של] מעשר שני, שחילל עליו פירות מעשר שני, הרי הוא קדוש בקדושת מעשר שני [רש"י כתב דאיירי בדינרים של מעשר שני].

ולכן, אין שוקלין כנגדו דינרי זהב. שאסור להניח את המטבעות הקדושים בצידו השני של המשקל בכדי לדעת מהו משקלם של דינרי הזהב. ואפילו אם הוא שוקל דינר זהב לדעת את משקלו כדי לחלל עליו מעשר שני אחר — גם כן אסור.

אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל היינו במדליק מנר אחד לנר לנר שני, ומחלוקתם היא האם זה נחשב ל"אכחושי מצוה". אבל אם מדליק נר מנר בקינסא, אסר שמואל משום ביזוי מצוה [אף שצורכו הוא צורך מצוה].

וכמו כן יאסור שמואל תשמיש אחר שהוא ביזוי למצוה, גם כאשר מטרתו היא לצורך מצוה. הלכך הברייתא שאמרה שאסור לשקול כנגד כסף של מעשר שני — לא תהוי תיובתא דשמואל.

אלא אי אמרת, דשמואל בקינסא נמי שרי להדליק מנר לנר, וטעמו שהשתמשות של מצוה מותרת.

אם כן, הא דתניא דמעשר שני אין שוקלין בו — תהוי תיובתא דשמואל. דמאי טעמא אסור תשמיש שהוא לצורך מצוה?

ומשנינן: **אמר רבה**: הטעם שאסרינן לשקול כנגדו, הוא משום — גזירה שמא לא יכוין משקלותיו. כי שמא, לבסוף, כשיראה שדינרי הזהב הם חסרים מהמשקל שזקוק לו, או להיפך, שהם יתרים עליו, ולא יחלל עליהם את המעשר שני, ומפיק לחו, והיינו, שישאיר אותן כמו שהן חולין, ויוציאן לשימוש של חולין, ולא יחלל עליהן מעשר שני, ונמצא ששקל דינרי חולין כנגד מעות מעשר שני בלא תועלת למעשר שני.

מתיב רב ששת: כתיב ביחס לנר שבמנורה: "מחויץ לפרוכת העדות, באהל מועד — יערוך אותו אהרן". וכי לאורה של המנורה הוא צריך? והלא כל ארבעים שנה שחלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו של הקדוש ברוך הוא, דהיינו עמוד האש.

אלא, על כרחך — עדות היא המנורה לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל.

והשתא מבארנין מאי עדות היא של המנורה? במה היא מעידה?

אמר רב: זו נר מערבי, שהוא הנר השני שבמנורה מצד מזרח [שהיתה המנורה עומדת ממזרח למערב, והנר השני מצד מזרח נקרא "נר מערבי", שהוא מערבי ביחס לראשון, המזרחי], שנותן בה, באותו הנר, שמן כמדת חברותיה, שאר הנרות, דהיינו חצי לוג.

לעיל שהטעם שאסור להדליק מנר לנר הוא **משום בזווי מצוה, ובין למאן דאמר** שהטעם שאסור להדליק מנר לנר הוא **משום אכחושי מצוה**.

תרגומא רב פפא: במנורה היו כל הפתילות **ארוכות**. והיו יוצאות חוץ לנר שלהם ומגיעות זו לזו. ואת הפתילה הסמוכה לנר המערבי לצד מערב היה מדליק ממנו, והשאר מדליקים זו מזו. ולא היו מדליקים בקינסא.

ופרכינן: **סוף סוף, למאן דאמר** שאסור להדליק מנר לנר **משום אכחושי מצוה, קשיא** עליה מהך ברייתא, דשמעינן מהכא דשרי לאדלוקי מנר לנר.

ומסקינן: **קשיא**.

מאי הוי עלה? האם ההלכה כדברי שמואל שמותר להדליק מנר לנר.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: חזינא, אי הדלקה עושה מצוה, שהדלקת הנר היא עיקר המצוה של נר חנוכה — **מדליקין מנר לנר** כשם שבמנורה היו מדליקים מנר לנר [רש"י].

ואי ההנחה במקום ששם תהא דולקת, היא **עושה מצוה** — **אין מדליקין מנר לנר**. דכיון שאין עיקר המצוה בהדלקה לכן לא מדליקים מנר לנר [לפי שזהו כעין השתמשות לצורך חול, כיון שאינה עיקר המצוה].

דהא מילתא **איבעיא** להו לרבנן: האם הדלקה עושה מצוה⁽²⁶⁾, או הנחה עושה

שכך שיערו חכמים את השיעור שתהא דולקת מערב עד בקר [אף בלילות הארוכים] כדכתיב "מערב עד בקר".

וממנה, מהנר המערבי, היה מדליק, מתחיל ההדלקה, שאותה היה מדליק ראשונה בין הערביים.

ובה, בהטבת הנר המערבי, היה מסיים בבין הערביים את הטבת הנרות, טרם הדלקת הנרות. [הטבת הנרות, משמעותה: ניקוי הנר מדשן הפתילה, ונתינת שמן ופתילה חדשים].

והיינו, שבדרך נס היה מוצא אותה בבוקר דלוקה [שהיתה דולקת במשך כל שעות היממה בדרך נס], ואת שאר הנרות כבויין. ולכן, לא היה מטיב אותה בבוקר אלא היה רק מטיב את שאר הנרות הכבויים, ורק בערב היה מטיב גם את הנר המערבי.

ונס זה, שהיה הנר המערבי דולק בלא להכבות, הוא העדות כי ישראל חביבין לפני המקום.

והשתא מותבינן: **והא פפא,** במנורה, **כיון דקביעי נרות** במנורה, ואינו יכול לנתק את הנר המערבי מן המנורה בכדי להדליק בו את שאר הנרות, אם כן, הרי לא סגי, לא יתכן אחרת, **דלא משקיל** קינסא [קיסס] **ואדלוקי** לקינסא מהנר המערבי, ובאותו קינסא ידליק את שאר הנרות.

ואם כן, **קשיא** הך ברייתא. דחזינן שהיו מדליקים את נרות המנורה זה מזה על ידי קינסא. וקושיה זאת היא **בין למאן דאמר**

26. כתב הפני יהושע שהדבר פשוט שבנר שבת ויו"ט אין שייך לדון אם הדלקה עושה מצוה,

מצוה? (27)

תא שמע: דאמר רבא: היה תפוש נר חנוכה בידו מעת שהדליקה עד שכבתה ועומד [רש"י: האי לישנא לאו דוקא] בלא להניחה — **לא עשה ולא כלום**, שלא יצא ידי חובתו.

ומדלא יצא ידי חובתו, **שמע מינה: הנחה עושה מצוה**. ולכן, כיון שלא הניחה, הוא לא יצא ידי חובתו. אבל, אם הדליקה עושה מצוה — אמאי לא עשה ולא כלום?

ודחינן: שאני התם דאיכא טעמא אחרינא, דלא מינכר ניסא. **כי הרוואה אומר** — לצורכו, לצורך תשמישו, הוא דנקיט לה! ומאה ליכא למילף מינה דעיקר המצוה היא ההנחה.

תא שמע: דאמר רבא: הדליקה בפנים, בתוך ביתו, והוציאה לחוץ, לפתח ביתו — **לא עשה כלום**.

אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה, לכן לא עשה כלום. שהואיל ועיקר המצוה היא ההדלקה, צריך שידליקנה במקום שבו מתקיימת המצוה.

אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה — אמאי אם הדליקה בפנים והוציאה אחר כך לחוץ **לא עשה כלום**? והלא נתקיימה מצות ההדלקה בהנחה בחוץ?! (28)

והא נמי דחינן: **התם נמי**, בהדליקה בפנים והוציאה, איכא טעמא אחרינא. משום

כיון שטעם הדבר שצריך אור הוא משום שלום ביתו ואין נפק"מ אם מניח את זה לדלוק מקודם לכן או שמדליק אחר כך.

27. **השדי חמד** הביא חקירה האם מי שסובר שהנחה עושה מצוה, סובר שצריך שההדלקה תהיה ע"י איש, ואפילו שבהדלקת חש"ו גם כן ראוי, אבל אם דלקה מאליה או שנדלקה שלא ע"י בן אדם אינו יוצא ידי חובה, וכמו בשחיטה שצריך דוקא בן אדם, או שאין מעכב אלא רק ההנחה שהיא המצוה, אבל ההדלקה תהיה אפילו מאליה. וכתב שמסתבר שצריך הדלקה של בן אדם.

28. יש לדון אם גם במנורה שבמקדש הדלקה עושה מצוה. רש"י כתב כאן "כדאשכחן במנורה", ומשמע שהדלקה עושה בה מצוה, ולפי"ז אם ידליקנה שלא במקומה אין זה מצוה. והמנחת חינוך (מצוה צח) הקשה שהרי נפסק ברמב"ם שהדלקה בזר כשרה והיינו

כשהוציא את המנורה לחוץ ונתן לו להדליקה, והרי מקומה של המנורה הוא בהיכל, והדלקה עושה מצוה.

המקור חיים נוקט שיש הבדל בין הדלקת המנורה לבין נרות חנוכה, שהחייב במקדש היה שהמנורה תדלק בשיעור שנקבע לה, ואם כבתה המנורה, זקוק לה וחוזר ומדליקה, וכן יכול להדליק את המנורה ורק אח"כ להוסיף עליה את השמן, אף שבשעת ההדלקה אין מספיק שמן במנורה, אבל בחנוכה כבתה אין זקוק לה וצריך שיעור שמן בנרות קודם ההדלקה, כי ההדלקה עושה מצוה.

ובקונטרס דברי סופרים הביא בשם הגרי"ז שזו מחלוקת הרמב"ם והראב"ד, והסביר בזה שלדעת הרמב"ם אין מעשה ההדלקה נחשב כמצוה, אלא המצוה היא בשעה שהם דלוקים, ולכן מותר לזר להדליק.

אבל דעת הראב"ד היא שגם ההגדלקה היא חלק ממעשה המצוה, ולכן לכתחילה צריך שתיעשה על ידי כהן.

ומסקינן: שמע מינה!

ומתוך שנפשטה בעיא זו, נפשטה גם השאלה הקודמת האם מותר להדליק מנר לנר, שהואיל ועיקר המצוה היא ההדלקה — מדליקין מנר לנר, כשם שבמנורה היו מדליקים מנר לנר.

[ומכל מקום כיון שנהגו העולם להחמיר ולא להדליק, אין לשנות המנהג — תוד"ה שמע מינה].

והשתא דאמרינן דקיימא לן הדלקה עושה מצוה.

הילכך, אם הדליקה חרש שוטה וקטן, שאינם בר חיובא — לא עשה ולא כלום! [אף על פי שהניחה גדול במקומה].

אבל אשה — ודאי מדליקה, ואפילו להוציא אחרים ידי חובתם.

והטעם הוא: משום דאמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות במצות נר חנוכה, לפי שאף הן היו באותו הנס⁽³⁰⁾, שגזרו היוונים על כל בתולה שנשאת שתבעל להגמון תחילה. וגם התשועה נעשתה על ידי אשה. שיהודית, בתו של יוחנן כהן גדול, האכילתו

שהרואה הוא אומר: לצורכו כדי להשתמש בו הוא דאדלקה, ולא למצוה. וצריך שיהיה ניכר שהיא הדלקת נר חנוכה⁽²⁹⁾.

כג-א תא שמע: דאמר רבי יהושע בן לוי:

עשית, בית מנורה של זכוכית, שהדליקה למצות נר חנוכה בערב שבת, והיתה דולקת והולכת כל היום שבת כולו — למוצאי שבת, כשרוצה לקיים מצות ההדלקה, מכבה אותה, ומדליקה שוב.

ומוכחינן: אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה, הרי כשמכבה ומדליקה שפיר עבד.

אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה — האי גברא, היכי סגי ליה בהכי שהוא מכבה ומדליקה?

והא: מכבה, ומנכיחה ממקומה, ומניחה שנית, ומדליקה — מובעי ליה למיעבד, שהרי אינו יוצא ידי חובתו עד שיניחנה במוצאי שבת שנית.

ועוד ראייה לפשוט את הבעיה: מדקא מברכינן על ההדלקה: "אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה", ולא מברכינן "להניח" נר של חנוכה [והרי נוסח הברכה הוא על עיקר המצוה]. שמע מינה: הדלקה עושה מצוה.

30. רש"י פירש ב' טעמים על כך שהן היו באותו הנס. א' שגזרו היוונים על כל הבתולות הנישאות להבעל לטפסר תחילה. ב' שעל ידי אשה נעשה הנס.

הכפות תמרים (סוכה לח, א) מבאר שבטעם אחד אי אפשר לחייב את הנשים שאם כן אף בסוכות הם היו באותו הנס, ואף על פי כן לא מחייבים אותם בסוכה.

29. המור וקציעה (תרעב) מחדש שאף שאין ברכות מעכבות את קיומן של המצוות, ברכת נר חנוכה דינה שונה. והיא מעכבת, כיון שכל עיקרה לפירסומי ניסא שאם אינו מברך נראה הדבר כאילו הדליק לצורכו ואין ניכר שנעשה לשם מצוה, ונמצא שהברכה היא מוכיחה שהדלקה נעשית לשם מצוה.